

2025-05-13

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Lise Donovan
070-28 56 210
lise.donovan@tco.se

Remissvar angående genomförande av direktivet om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten, Ds 2025:5

Ju2025/00355

Härmed inkommer TCO med en så kallad spontanremis över Ds. 2025:5 *Genomförande av direktivet om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten* med synpunkter om sådant som är av särskilt intresse för TCO och TCO:s medlemsförbund.

Inledning och sammanfattning

TCO välkomnar direktivet om skydd för personer som genom sitt deltagande i den offentliga debatten riskerar att drabbas av uppenbart ogrundade anspråk eller annat rättegångsmissbruk. (Direktivet kallas ibland för SLAPP-direktivet, förkortningen SLAPP står för Strategic Lawsuits Against Public Participation.)

För TCO är det viktigt att domstolarna har de verktyg som behövs för att skydda journalister och andra som deltar i den offentliga debatten från den här typen av illasinnade rättsprocesser.

Det är centralt att stärka skyddet mot trakasserier av personer som använder sig av sin yttrandefrihet, särskilt i frågor som är av allmänintresse. Det är viktigt inte bara för dem som direkt drabbas utan även för att upprätthålla ett transparent och demokratiskt samhälle.

TCO anser att promemorian har en allt för låg ambitionsnivå avseende genomförandet av SLAPP-direktivet. Till exempel föreslår promemorian att direktivet inte ska omfatta inhemska tvister, vilket är tvärtemot kommissionens rekommendation (EU) 2022/758, punkt 4. Genomförs promemorians förslag får det till följd att Sverige lägger sig på lägsta skyddsnivån. Det motiveras i promemorian bland annat med att Sverige redan har ett bra skydd i mediegrundlagarna. TCO kan instämma i detta när det gäller media som omfattas av grundlagarna. Det finns dock i detta sammanhang anledning att påminna om att en del yttranden, till exempel i sociala medier, inte omfattas av mediegrundlagarna. Grundlagarna ger därför inte i alla delar ett fullgott alternativ till en ambitiös implementering av

direktivet som inkluderar inhemska tvister. Dessutom är direktivets syfte och skydd vidare och omfattar fler än enbart journalister som deltar i den offentliga debatten.

TCO vill uppmärksamma och välkomna att direktivet erkänner fackförbunds och andra civilsamhällsorganisationers betydelse när det gäller att ge stöd till svaranden i sådana domstolsprocesser som omfattas av direktivet.

Slutligen ifrågasätter TCO om den nationella kontaktpunkt som Brottsofferjouren Sverige beviljats medel för att inrätta för journalister är tillräcklig för att uppfylla direktivets krav. TCO anser att denna kontaktpunkt åtminstone bör vända sig till alla utsatta fysiska och juridiska personer som omfattas av direktivet.

Synpunkter på förslagen

5.2 En ny lag för gränsöverskridande tvister

Direktivet är ett minimidirektiv om skydd för personer som engagerar sig offentligt och deltar i den offentliga debatten. I promemorian föreslås att direktivet enbart genomförs genom en ny lag som gäller dispositiva tvistemål, under förutsättning att tvisten rör någons deltagande i den offentliga debatten och har gränsöverskridande följder.

TCO vill dock i detta sammanhang understryka att inget hindrar Sverige från att införa ett mer omfattande skydd än vad direktivet kräver.

TCO anser att det finns goda skäl att genomföra direktivets krav och skydd även för inhemska tvister.

TCO vill understryka att direktivet också omfattar andra grupper som deltar i den offentliga debatten för att väcka opinion inom olika frågor, till exempel människorättsförsvare. Dessa grupper har inte alltid möjlighet att sprida sina åsikter på plattformar som omfattas av grundlagsskydd. TCO anser att det är viktigt att det finns skydd även för dem som väljer att delta i den offentliga debatten på andra sätt, till exempel via inlägg i sociala medier.

Ett annat skäl att införa direktivets krav och skydd för inhemska processer är att även om Sverige i stor utsträckning hittills har varit förskonade från SLAPP-processer finns det inga garantier för att det förblir så framöver. En risk med att införa striktare regler vid gränsöverskridande tvister kan vara att inhemska SLAPP-tvister blir vanligare för alla grupper som omfattas av direktivet. För att motverka en sådan utveckling behöver domstolarna ha tillgång till effektiva skyddsverktyg även för sådana mål. I kommissionens rekommendation (punkt 4) anges att medlemsstaterna ska sträva efter att införa liknande skyddsåtgärder för inhemska ärenden.

TCO är därför av uppfattningen att den nya lagens tillämpningsområde bör breddas så att bestämmelserna omfattar även tvister som saknar gränsöverskridande följder alternativt att motsvarande bestämmelser införs för inhemska tvister i annan lagstiftning, till exempel i rättegångsbalken (RB).

5.3 Direktivets allmänna bestämmelser

TCO har inget att invända mot att den nya lagen ska gälla för dispositiva tvistemål.

TCO anser dock att det finns anledning att ifrågasätta promemorians förslag om att lagen inte ska tillämpas på talan om enskilt anspråk som förs i samband med åtal. Anklagelser om förtal är något som inte är helt ovanligt i SLAPP-sammanhang. I Sverige faller förtal under enskilt åtal. Om enskilt anspråk i samband med enskilt åtal undantas, på det sätt som föreslås i promemorian, finns det enligt TCO en risk för att användandet av sådana åtal ökar som ett sätt att kringgå det som föreslås bli en ny lag.

5.4.4 Stöd till svaranden i domstolsförfarandet

TCO vill uppmärksamma och välkomna artikel 9 i direktivet om stöd till svaranden i domstolsförfaranden av civilsamhällesorganisationer. Utöver fackförbund är även barn-, kvinno-, miljö- och hbtqi-rättsorganisationer viktiga sådana stödaktörer.

TCO anser att regeringen bör överväga om inte artikel 9 kan implementeras genom en särskild bestämmelse i den nya lagen.

5.4.5 Ställande av säkerhet för rättegångskostnader

TCO kan konstatera att om en käranden behöver ställa säkerhet för rättegångskostnader i mål med uppenbart ogrundad talan eller avseende annat rättegångsmissbruk minskar den ekonomiska risken för personer som drabbas av sådana processer. Det bör i sin tur bidra till att enskildas deltagande i den offentliga debatten i mindre utsträckning hämmas av risken att drabbas av en framtida SLAPP-process. Att det ska föreligga särskilda skäl för att kunna kräva att käranden ska ställa sådan säkerhet får anses rimligt.

TCO tillstyrker därför förslaget och anser att möjligheten till en sådan skyddsåtgärd även bör införas för motsvarande fall vid inhemska tvister.

5.5.1. Ogillande i tidigt skede

TCO konstaterar att promemorian gör bedömningen att svensk rätt redan uppfyller direktivets krav i fråga om möjligheten att ogilla ett anspråk med hänvisning till att det är uppenbart ogrundat.

TCO vill uppmärksamma att TCO:s medlemsförbund Journalistförbundet inte delar den bedömning, detta utifrån

förbundets egen erfarenhet av hur RB:s regelverk tillämpas i praktiken i den här typen av mål.

TCO hänvisar i denna del till Journalistförbundets remissvar.

5.6.1 Rättegångskostnader

I promemorian görs bedömningen att svensk rätt uppfyller direktivets krav i fråga om rättegångskostnaderna.

Enligt direktivet ska käranden kunna åläggas att ersätta samtliga rättegångskostnader som kan ersättas enligt nationell rätt, inbegripet svarandens fulla kostnader för juridiskt representation (ombud), såvida inte kostnaderna är orimliga. I promemorian förs också ett resonemang om hur kravet förhåller sig till den begränsade möjligheten att få ersättning för juridisk representation i förenklade tvistemål om mindre värden – så kallade FT-mål.

Även i FT-mål finns möjlighet att ålägga en part full och skäligen ersättning för rättegångskostnader om denna har gjort sig skyldig till vårdslös eller försumlig processföring enligt 18 kap. 6 § RB. Enligt promemorian är detta tillräckligt för att uppfylla kraven i direktivet i denna del. TCO ställer sig tveksamt till detta.

Vad som är att betrakta som rättegångsmissbruk för att hindra offentlig debatt förefaller ha en vidare betydelse än vad som i 18 kap. 6 § RB avses med vårdslös processföring. Att inleda flera parallella processer mot en och samma svaranden kan utgöra rättegångsmissbruk i direktivets mening, men träffas inte av någon befintlig bestämmelse i RB.

För att säkerställa ett effektivt genomförande av direktivet bör regeringen överväga att införa en särskild bestämmelse om rättegångskostnader även i SLAPP-FT-mål.

Det finns även anledning att uppmärksamma FT-målsreglerna i ljuset av Högsta domstolens avgörande i mål Ö-6426-23 som meddelades i december 2024. Målet har vissa gemensamma nämnare med SLAPP-mål, till exempel bäring på yttrandefriheten, men där käranden medvetet fört talan på ett sådant sätt att rättegångsbalkens speciella regler för FT-mål (1 kap. 3 d §), bland annat om rättegångskostnader, ska tillämpas av domstolen.

Enligt TCO finns det goda skäl att närmare utreda behoven av att mål som rör yttrandefriheten, men som inte faller under grundlagarna, omfattas av RB:s huvudregel, dvs att tappande part får betala motpartens rättegångskostnader fullt ut.

5.7.2 Domstols behörighet när det gäller förfaranden i tredjeland

Den föreslagna bestämmelsen i den nya lagen (6 §) reglerar svensk domstols behörighet att i vissa fall få ta upp en talan om ersättning för skada eller kostnad som har uppstått eller kan uppstå i samband med ett förfarande vid en domstol utanför EU.

TCO välkomnar denna bestämmelse och bedömer att den kommer att minska risken för att personer som deltar i den offentliga debatten lider bestående skada till följd av så kallad forumshopping där talan väckts i en domstol utanför EU till nackdel för svaranden.

Även om den föreslagna bestämmelsen leder till ett förfarande i flera led och kan bli en utdragen process är det ett viktigt skydd för personer som utsatts för en SLAPP-process i domstol utanför EU.

5.8.2 Information och transparens, insamling av uppgifter och slutbestämmelser

Kommissionen har i sina rekommendationer uppmanat medlemsstaterna att inrätta en nationell kontaktpunkt där information om rättigheter och stöd finns samlad på ett ställe. Regeringen har beviljat medel till Brottsofferjouren Sverige för att bygga upp en nationell kontaktpunkt för journalister som behöver stöd eller skydd med anledning av sin utsatthet till följd av sin yrkesutövning. TCO är positivt till en sådan kontaktpunkt, men har synpunkter på att det koncentreras till en insats som enbart riktar sig till journalister. Direktivets skydd omfattar såväl fysiska som juridiska personer och inte bara journalister. TCO anser att fler bör omfattas av den svenska kontaktpunkten. Till exempel bör företrädare för fackliga organisationer också omfattas, liksom talespersoner för människorättsorganisationer samt forskare. Även dessa kan vara utsatta för SLAPP och ha behov av en samlad och lättillgänglig information om sina rättigheter. Brottsofferjouren fokuserar dessutom på journalister som brottsoffer och inte som personer som utsatts för rättegångsmissbruk, vilket är något som kräver detaljkunskap om civilrättsliga mål.

TCO efterfrågar därför en nationell kontaktpunkt som har en bredare målgrupp och syfte och anser att regeringen bör överväga att inrätta en särskild kontaktpunkt för SLAPP-frågor.

Therese Svanström
Ordförande

Lise Donovan
Jurist